

nem érezte, nem érezhette feladatának a hadakozást s nem is lett volna szerencsés gondolat megbontani a szemléleti egységet szorosan bele nem tartozó kitérésekkel. Csakis a meggyőző erő rovására tehette volna. Füst Milán könyve a „tanító-mester“ állásfoglalása az igazi haladó művészet mellett.

SERES JÓZSEF

LÖW IMMÁNUEL EMLÉKEZETE. (KELETI DOLGOZATOK LÖW IMMÁNUEL EMLÉKÉRE. Szerkesztette: dr. Scheiber Sándor Budapest. 1947.)

Ebben a *Scheiber* Sándor kitűnő szerkesztésében megjelent *Emlékkönyv*-ben a világhírű szegedi rabbi, *Löw Immanuel* (1854—1944) emlékezetének hódol a magyar és nemzetközi tudomány számos tekintélyének magyar, angol, francia, német és zsidó nyelven közölt tanulmánya.

Illetlen dolog volna e szerény ismeretetés keretében Löw Immanuel kimagasló emberi értékeiről és tudományos érdemeiről beszélni. Egy részletre azonban mégis szeretnénk rávilágítani és ez: Löw Immanuelnek szülővárosával, *Szegeddel való kapcsolata*. Szegednek sajátos levegője, számos olyan nagyszerű egyéniséget tudott kiérlelni, aki a népi, illetőleg vallási hagyományokhoz való hűségben a humánium egyszerűségét és teljességét tudja mind önmagában, mind pedig élete művében megalkotni. Jól tudja mindannyi, hogy minden magasság föltételezi a mélységet, a modern változó az archaikus maradandót. Erről nem szükséges itt többet mondanunk, elég a szegedi irodalom és művészet arcára pillantanunk. Dugonics András és *Kálmány Lajos* a magyar népismeret nagymesterei közé tartozik. Majd mások fogják méltatni a modern magyar néprajztudomány szegedi kezdeményezéseit, így *Marót* Károly munkásságát. Kevesen tudják azonban, hogy szegedi piarista diák volt a délszláv néptudomány egyik úttörője, *Antunovich* János püspök (1815—1888) is. Ugy tűnik fel, hogy Szegeden a népiségnek szakrális és profán értelmezése, illetőleg művelése valmikor egyet jelentett, azt jelenti Löw Immanuelnél is, aki a zsidó folklore világtekintélyévé vált ugyan, de tudományának messze magaslatain is mindig megtartotta a szegedi szülőfölddel, a népi humániummal való gyermeki kapcsolatait. Nincs csak a *Kálmány Lajossal* való nemes barátság-

gára gondolnánk, hanem főleg népi nyelvvel érdeklődésének állandóságára, szónoki stílusának szegedi ízeire, aranyjónosi méltóságára is. Mintha a szegedi népi kertészkedő kultúrája is ihlette volna Löw pályáját, amely aztán egyrészt valami modern zsidó *Physiologus* megteremtéséhez, másfelől pedig a szegedi zsidótemplom kertjéhez, természetkultúrájának és alkotó kedvének e jellemző megnyilatkozásához vezetett. Sajnos, annak idején nem kerülhetett sor arra, hogy a szegedi egyetem díszdoktorává avassza. Löw Immanuel, aki 1911-ben nem akart bécsi főrabbi lenni, mert el kellett volna szülővárosát hagynia, patriárchakorban méltatlan és szégyenletes körülmények között idegenben pillantja meg az örök halmokat.

Tudás és szeretet jellemzi az Emlékkönyv minden sorát. A sok érték közül kímeljük a szerkesztő megmatott Löw-portréját, *Frenkel* Jenő Löw-biográfiafiáját, a szentírásstudományi, történelmi és egyéb tanulmányoknak hosszú sorát, egy, többek között *Bernáth* Miklós (Túlvilág a Bibliában), *Gábor* Ignác (A zsofátrok versei), *Heller* Bernát (Bersenyi), *Szabolcsé* Bence (egy középkori zsidó zenei emlék), *Szemere* Samu (Nietzsche és a zsidóság), *Zsoldos* Jenő (A héber mese jelentkezése a magyar irodalomban), *Türóczi-Trostler* József Realizmus és irodalomtörténet), *Trenčényi-Waidapfel* Imre (Ádám és Ahasvérus), *Rubinyi* Mózes (Makai Emil), *Péter* László (Löw Immanuel és Kálmány Lajos barátsága) kitűnő dolgozatait. Sajnáljuk, hogy — bizonyára idő híján — nem került sor néhány szegedi vonatkozású cikk megírására. Így örömmel olvastuk volna Löw Immanuel Kulinyi Zsigmond társaságában írt kiváló munkájának (A szegedi zsidók Szeged, 1885) modern folytatását, a szegedi új zsidótemplom építéstörténetét, Löwnek a Fogadalmi Templom felépítésében való buzgóságát, továbbá testvérbátyjának, *Loew* Vilmos new-yorki ügyvédnek két kiadásban is megjelent népdalfordításának (Magyar poetry 1899, 1908) méltatását, úgyszint mint a Löw-nemzettség magyar népi érdeklődésének szép bizonyosságát.

Kívánjuk, hogy *Scheiber* Sándornak bennünket, szegedieket annyira megszenyítő, de egyúttal nagy halálra kötelező buzgalma ne pihenjen meg, hiszen sok feladat van még hátra. Sajnálatos tudományos közviszonyaink miatt Löw

Immánuel szellemi hatása nálunk még nem eleven. Hiányzik komoly igényű életrajza is. Mi azonban addig is idehaza gondoskodjunk arról, hogy a modern Szeged egyik legnagyobb fiának, aki klasszikus szépségben tudta kifejezni a szegedi lét leglélkét: az ember-sors földből vétetett realizmusát és metafizikai kitekintését — lakóházát emléktárával, őt magát pedig temploma előtt, szertett fái között szoborral örökítsük meg. Neki ugyan nincs rá szüksége, nekünk azonban figyelmeztetés: emberségünk, magyarságunk, szegedi mivoltunk szüntelen kötelességeire.

BALINT SÁNDOR

LUKÁCS GYÖRGY: BALZAC, STENDHAL, ZOLA. (Hungária.)

A marxista esztétika fejlődésének útján újabb lépést jelentenek Lukács György tanulmányai, amelyeket ez a nemrégien napvilágot látott kötet foglal magába. A *Theorie des Romans* és A történelmi regény után, amelyek általános regény elméleti kérdéseket fejtegettek, ebben a könyvben a hozzánk legközelebb álló s ezért talán legérdekeesebb mult, a XIX. század francia irodalmának reprezentáns alakjaival foglalkozik a szerző, hogy műveinek elemzése útján közelebb vezesse a modern esztétikát az irodalmi értékmérő megta-álásához.

A mult század százféle színezetű, számtalan irányban bolyongó irodalmának útvesztőjében igyekszik a szerző tiszta képet teremteni, amikor — a marxista esztétikai szemléletnek megfelelően — az irodalmi realizmus mellett tesz hitet a naturalizmus egyoldalú álobjektivitása s a pszichológizmus túlzó álszubjektivitásával szemben, ezen túlmenően azonban valóban úttörő munkát végez akkor, amikor megadja az irodalmi realizmusnak egyértelmű, konkrét meghatározását. E definíció értelmében a realizmus nem más, mint a teljes ember és a teljes társadalom adekvát művészi ábrázolása, klasszikus képviselője pedig Balzac és Stendhal. E két író regényeinek részletes, mélyenjáró elemzése során mutatja be a szerző az irodalmi realizmus jellemző jegyeit, melyeknek lényege egyénnek és típusnak, individuálisnak és általánosnak szintetikus ábrázolása s a kor haladótendenciáinak feltárása. E tétel bizonyítása során Lukács György döntő fontosságú megállapításra jut: az igazi realista író politikai állásfoglalása nincs

szükségképpen összhangban spontán művészi meggyőződésével, sőt a kettő sokszor szöges ellentétben áll egymással. Éppen Balzac és Zola példája bizonyítja ezt a legvilágosabban. Az a Balzac és Zola, aké hithű royalista s a Bourbon restauráció leglelkesebb híve volt, politikailag tehát a legréakciósbab irányhoz tartozott, regényeiben — mintegy önmaga ellenére — kristálytiszta pontossággal látja meg és ábrázolja a feudális-kapitalista társadalmi rend túhaldott voltát és szükségképpen bekövetkező hanyatlását, könyörtelen élességgel mutat rá azonban a bontakozóban lévő ipari kapitalizmus belső ellentmondásaira is s ritka tisztánlátással mutat rá a francia parasztság kétoldalról szorongatott, az arisztokrácia s a falusi kapitalista, az uzsorás által egyaránt kiszákmányolt helyzetére. Ugyancsak meglepő objektivitással rajzolja meg a restauráció-korabeli Páris képét, s a forradalmi polgárságnak a restauráció utánra átmentett generációját, amelyben még elevenen él a forradalom, a felfelé ívelő polgári korszak ideológiája és dicsőségés tradíciója, s nem találván meg eszményei megvalósulását az 1815 utáni társadalomban, meggyőződését és hitét elvesztvén a legkülönbözőbb politikai játékszere lesz. A valósággal ellenkező politikai meggyőződése nem akadályozza meg tehát Balzacot abban, hogy a valóságot magát a legnagyobb hűséggel ne ábrázolja, művészete tehát joggal érdemli meg a nagy realizmus nevet, ő maga pedig joggal sorolható a XIX. század legprogresszívabb írói közé, ellentétben Zolával, aki pártállását tekintve, mindenkor a baloldalhoz tartozott, egyoldalú naturalizmusával azonban nem szolgált a haladást. A naturalista író ugyanis a teljes ember ábrázolása helyett annak csak egyséku, fiziológiai aspektusát adja, ez a szemléleti mód pedig szükségképpen pesszimizmushoz s az az emberi haladás tagadásához vezet.

A Balzac—Zola-ellentétnek az előbbi javára történő kidomborításával Lukács György alapvető jelentőségű kérdést otdott meg s hozzásegítette a modern esztétikát számtalan bonyolult s eddig — irányelv híján — tisztázhatatlan probléma felderítéséhez. Az általa megadott normatív elv alapján lényegesen könnyebb feladat lesz az irodalomtörténetnek társadalmi alapon történő kiértékelése s ha a részletkérdések kidolgozásában még végtelen sok feladat vár is az irodalomtörténészekre, nagy vona-